

FRÅN HEMBYGDSARBETET

Vendelfynden i fotomontage

Vendels hembygdsförening har under året iordningställt ett fotomontage över de historiskt intressanta båtgravarna i Vendel.

Som bekant påträffades dessa båtgravar vid en utökning av kyrkogården i början av 1880-talet. Fynden som betraktas bland de mest intressanta i sitt slag som upptäckts i vårt land härrör från folkvandringstiden. Genom sin rikedom och förekomsten av praktvapen och praktfulla hästmunderingar vittnar gravarna om att storbönder, hövdingar, suttit här generation efter generation och hållit fast vid samma seder och gravskick. Fynden har en mycket intressant djuornamentik och vittnar vidare om förbindelser och inflytande från kontinenten. För forskningen har dessa fynd från Vendel betytt så mycket att en hel period av vår förhistoria, tiden mellan 600–800 e. Kr., den tid då de rikaste av dessa gravar anlades, har fått namnet Vendeltid. Intill fyndplatsen restes år 1937 Vendelmonumentet, utformat av skulptören John Lindqvist efter idéskiss av den tidigt bortgångne konstnären vendelsonen Anders Tollstén.

Någon information i övrigt har ej funnits. Eftersom allt fler turister besöker Vendels vackra kyrka och dess historiska omgivningar vill Vendels hembygdsförening genom detta foto- och textmontage ge besökaren en information. Men även intresserade ortsbor har givetvis nytta och nöje av detta.

Utställningen har ordnats i södra stigluckan, inbyggd i den bogårdsmur som delvis omger kyrkogården och ligger alldeles i anslutning till själva fyndplatsen. Den avses bli permanent och hålles sommartid öppen under de tider som gäller kyrkan i övrigt.

Utställningen berättar om gravarnas historia, innehåll och exakta läge. Planer föreligger vidare att komplettera bilderna med avgjutningar av några gravfynd. En skrift som mera ingående beskriver fynden kommer också att utges.

Utställningen har finansierats genom bidrag ur förre landshövding Hilding Kjellmans hembygdsfond samt av hembygdsföreningen. Vendels kyrkoråd har ställt lokal, stigluckan, till förfogande.

Vid iordningsställandet har hembygdsföreningen haft god hjälp av amanuens Karl Johan Eklund vid Upplands fornminnesförening. Vid en enkel ceremoni den 6 juni 1971 förrättades invigningen av landsantikvarie Ola Ehn.

Birger Wallén
ordf.

Bondkyrko hembygdsförening Stabygården

Föreningens styrelse består för närvarande av Birger Levin, ordförande, Axel Thorsell, sekreterare, Bertil Johansson, kassaförvaltare, samt Justus Wahlström och Elmar Eriksson. Dessutom är särskilda sektioner och kommittéer valda. Inom föreningen hålls sammanträden varje månad — utom under sommarmånaderna. Samkväm och underhållning med värdefulla föredrag och filmföreläsning förekommer. Således har bland annat bildningskonsulent Thure Tannerhagen från bandinspelning av »gamla Uppsalaröster» kåserat om »Så var det då i vår stad», där bortgångna, äldre personer berättade minnen från Uppsala. Kontraktsposten Gustaf Unestam har talat om gångna tiders seder och bruk. Konstnärinnan Karin Ax har berättat om vad hon kallade »Hjärtat i Uppsala» omslutande trakten kring domkyrkan, och komminister Gunnar Smedberg har talat om Lockne socken i Jämtland och dess kyrksägner m. m. Föreningen har under senaste tiden inbjudit några närliggande hembygdsföreningar för att lära känna varandras arbetsmetoder. Föreningen har gästat Tensta hembygdsförening och besett dess museum samt Gödåkers gravfält. Vid den av Upplands fornminnesförening anordnade studiedagen, som var mycket lärorik, var föreningen representerad. På förslag av Upplands fornminnesförening och Upplandsmuseet har inom hembygdsföreningen startats ett arbete med dokumentation, varvid amanuens Karl Johan Eklund vid ett par tillfällen besökt föreningen och lämnat upplysning. Föreningens syklubb har nedlagt ett intensivt arbete och anordnat lotteri och försäljning av egna tillverkade varor, som givit ett vackert netto. Bland de skänkta sakerna till lotteriet må nämnas en större oljemålning, utförd och skänkt av konstnären Harry Sahlin. Denna återkommande försäljning är föreningens största inkomstkälla, varför syklubbens medlemmar och övriga är värda stort tack. Föreningen består för närvarande av 180 medlemmar.

A. Thorsell

Bromma hembygdsförening

Hembygdsföreningen har för närvarande omkring 620 medlemmar. Styrelsen består av sju ordinarie ledamöter och tre suppleanter. Ordförande är byrådirektören Harry Flood, vice ordförande jägmästare Gunnar Olin, sekreterare fru Frideborg Annerfors, kassör och intendent civilekonom Osborne Nyström.

Redaktör för föreningens årsskrift 1971 har varit direktör Hans von Heijne. Den årligen i årsskriften återkommande Brommakrönikan har denna gång författats av föreningens förre ordförande, förste avdelningsingenjören Alvar Alvén. Bland det övriga innehållet kan nämnas »Sveriges Versailles och glimtar från Lovöns historia genom tiderna» av Herman Stolpe samt »Äldre gravar och gravkor vid Bromma kyrka» av Roland Odlander. Den senare artikeln grundas på iakttagelser och anteckningar från den senaste restaureringen av kyrkan åren 1966–1968. Bromma kyrka är sannolikt Stockholms äldsta i bruk varande byggnad.

Bromma hembygdsförening har på sedvanligt sätt under år 1970 anordnat en vårutflykt och en höstutflykt. Båda har varit mycket uppskattade av del-

tagarna. Vårutflykten, som med ett 130-tal deltagare gick till Kungl. Djurgården, hade som ciceron styresmannen för Samfundet Djurgårdens vänner, kapten Eric Lindblad. Bland annat besöktes Djurgårdsmalmen, Rosendals lustslott, Djurgårdens hälsokälla och Kungl. Borgen. Som avslutning gjordes ett besök i Carl Eldhs ateljé i Bellevue, där intendenten Brita Eldh var ciceron. Höstutflykten i november företogs i form av ett besök i Hallwylska museet, som visades av föreståndaren, fil. dr Eva Bergman med biträdande guider.

Frideborg Annerfors
sekr.

Börje-Åkerby hembygdskommittén

Börje-Åkerby hembygdskommittén har under det senaste året bedrivit sin verksamhet i stort sett som förut. Föremål från forna tiders bondesamhälle har insamlats, beskrivits och registrerats i katalogen, som nu upptar 1500 nummer. Ett timrat magasin har skänkts av hemmansägaren Bertil Öberg, Söderby, men huruvida det skall sättas upp vid hembygdsgården eller om timret skall användas till reparation av befintliga byggnader är ännu ovisst.

Gärdesgården, som uppsattes då hembygdskommittén bildades för över tjugو år sedan, har ruttnat och delvis fallit ner. Nu har den ersatts med en ny. Hemmansägare Karl Johansson, Alsta, en av de få, som ännu behärskar konsten att svedja hank och stänga gärdesgård, har lett arbetet. Vi hoppas att färdigheten går i arv till sonen Roland. Den sistnämnde samt Sixten Larsson, Herbert Hansson, Lars Larsson, Helge Larsson och andra har varit villiga medarbetare och skänkt både virke och arbete till den nya hägnaden. En stätta utgör förbindelse till Ryttharhagen med dess vackra gravfält och underbara utsikt över Uppsalaslätten.

Den 17 juli 1971 firades sommarfesten, som sedan några år blivit en tradition. Trots det mindre gynnsamma vädret blev den talrikt besökt. Landsantikvarie Ola Ehn höll ett intressant föredrag om gamla uppländska seder och bruk, Bo Larsson och Ragnar Berglund utförde allmogemusik och fru Olga Karlsson var lekledare och bidrog tillsammans med sin dotter Ann-Christin med sång och musik på blockflöjt. Fyrisgillet Ungdomsringen framförde folkdanser till allmogemusik. Många passade också på att titta på samlingarna i huset.

Uppsala kommun har liksom tidigare Bälunge kommun understött verksamheten med anslag.

P. Lindgren

Ekebykommittén

Ekebykommittén hade den 1.7.1971 under tio år handhaft vården av Ekeby by och därmed slutfört sin i kontrakt med stiftsnämnden den 14 och 29 juni 1961 åtagna uppgift. Då Ekebykommitténs arbete ej tidigare redovisats i årsboken ges här en återblick med tonvikt på upprinnelsen.

Vänge hembygdskommittén bildades 1950 med huvuduppgift att rädda Ekeby

kvarn. Kvarnens yttre reparation utfördes inom ett år efter föreningsbildandet. Under 50-talets första år blev emellertid också frågan om Ekeby bys bevarande aktuell. Problemet sysselsatte kulturhistoriska och administrativa myndigheter fram till slutet av 1955. Då avgjorde Kungl. Maj:ts beslut om lantbrukets friställelse från byområdet den lantbrukstekniska frågan och därmed skapades en ny utgångspunkt för den kulturhistoriskt särpräglade byns bevarande. Uppdraget att inkomma med förslag rörande frågans lösning anförtroddes åt länsstyrelsen. Landshövding Andrén framlade 1957 sitt förslag att Ekeby by skulle bilda ett kulturrestat under Upplandsmuseet. Stiftelsen Upplandsmuseet förklarade emellertid i maj 1959 att museet ej kunde »ekonomiskt engagera sig i Ekebyärendet». Dessförinnan hade Upplands fornminnesförening vid vintertinget 1959 tillsatt en kommitté för »att utreda möjligheterna av Ekeby bys i Vänge arrangerande som kulturrestat». Denna kommitté framlade efter något år förslaget om att en stiftelse skulle bildas och på inbjudan av landshövding Rylander i egenskap av fornminnesföreningens ordf. hölls 1960 ett möte med särskilt utsedda representanter, som också uttalade sig för en sådan. Då denna stiftelse av olika skäl ej kom till stånd, tillfrågade 1959 års Ekebykommitté, efter samråd med stiftsnämnden, Vänge hembygdsförening om den »genom arrende ville övertaga vissa byggnader i byn». Denna förfrågan ledde till att i juni 1961 ett avtal mellan stiftsnämnden och hembygdsföreningen upprättades för tio år. Det fick formen av en upplåtelse med nyttjanderätt av Kvarnbacken och byområdet—bykärnan för »föreningens ideella och kulturella verksamhet» mot en årlig symbolisk arrendesumma. Nyttjanderättshavaren skulle svara för skatter och onera, uppföra och underhålla stängsel omkring området, hålla detta i vårdat skick och »hjälpigt» underhålla byggnaderna. Allteftersom lantbruket lämnade byn övergick större delen av densamma till »arrendet». Undantagna blev några hus för stiftsnämndens räkning, bland dem det nybyggda, samt några i enskild ägo. För värden av byn utsåg hembygdsföreningen en kommitté — den nuvarande Ekebykommittén — som med »egen» ekonomi gavs en relativ självständighet. Då föreningen valde ett annat arbets- och verkställighetsorgan än styrelsen, därtill ekonomiskt självständigt, motiverades detta av hänsyn till den stora och ej minst ekonomiskt ovissa uppgift, som föreningen åtagit sig. Den skilda ekonomin ville skydda föreningens egen samtidigt som det nya företagets ställning lätt kunde avläsas. Föreningen kunde också åberopa att styrelsens uppgifter redan förut var tillräckliga. Den var huvudman och ansvarig för kvarnen. Den hade hand om den föremålsamling, som tillkommit, mera genom att föremål överlämnats som gåva än genom planmässigt samlande. I Ekebyärendet inskränkte föreningen därför sin uppgift till vederbörliga val och beviljande av ansvarsfrihet. Dess uppgift blev att erbjuda ett tillfälligt organisatoriskt underlag för försöksverksamheten för Ekeby bys bevarande.

I Ekebykommittén ingick från början endast representanter för hembygdsföreningen. Då behovet av kontakt med stiftsnämnden alltmer gjorde sig gällande, utsåg stiftsnämnden i dec. 1966 stiftsjgmästaren till sin representant i kommittén. — Även stiftssekreteraren har av och till deltagit i arbetet. Ungefär samtidigt accepterade arkivarien Wolter Ehn att som kulturhistoriskt sakkunnig ingå i kommittén och sedan jan. 1970 företräder han även lands-

antikvarien. För vissa lokala uppgifter instiftade stiftsnämnden samma år en byfogdeinstitution, vars innehavare även skall vara ledamot av styrelsen. Byfogde är f. n. den på platsen stationerade stiftsskogvaktaren.

Kommitténs arbetsprincip vid de i kontraktet angivna uppgifterna har varit att undvika förändringar. Finansieringen av arbetet har baserats på en donation av Brandstodsbolaget, anslag ur Kjellmanfonden och Uppsala Sparbank samt på uthyrningen av bostäderna och på hyresgästernas arbete och insatser. Under hela perioden har den allmänna tillsynen och skötseln på ett utmärkt sätt utförts av f. arrendatorn Axel Andersson, Ekeby. Han har utfört arbetena i byn på ett sätt som garanterar äktheten i utförandet. För mera krävande reparationer har fackmän anlåtats. Kommittén har årligen ingivit en berättelse till stiftsnämnden.

Tillkomsten av Vänge hembygdsförening ägnas redaktionell uppmärksamhet i årsboken 1950 och 1951, Ekebyärendet dels i den inledande översikten, dels i Upplands fornminnesförenings styrelseberättelse 1954–1955 i årgången 1955. Där omnämnes bl. a. den första Ekebykommittén, den s. k. interimskommittén. Redovisningarna för 1959 års Ekebykommitté är publicerade i årgångarna 1959–1962 av årsboken Uppland.

P. A. Björkman

Husby-Ärtinghundra hembygdsförening

Föreningen har 119 medlemmar. Medlemsavgiften var 5 kr året 1970. Årsmöte och 2 styrelsesammanträden har hållits samt ett sammanträde med kulturnämnden och skolstyrelsen angående möjligheterna för föreningen att få disponera övre våningen i Husby skola för förvaring av museiföremål. Detta har beviljats senare. Likaså har på initiativ från kulturnämnden kommunalnämnden förordat att parkavdelningen övertar tillsynen och städningen av föreningens tomt vid Arenberga.

Vid fritidsnämndens utställning den 31 maj deltog föreningen med museiföremål och bilder. Detta resulterade i att medlemsantalet ökade med ett tjugofemtal personer.

Sommarutflykten 1970 ställdes till Norberg. Första anhalten gjordes vid Badelunda med Anundshögen och de stora skeppssättningarna. Resan gick sedan genom bergslagen och matrast hölls vid en sjö intill Virsbo station. Efter att ha besett Norbergs kyrka med dess inventarier besöktes Abrahamsgården som hade stor utställning av konsthantverk. Bl. a. visade konstnärinnan Lilian Nordström drejning av sina alster. Därefter fortsatte färden till hembygdsgården Karlsborg, som verkligen var sevärd med sitt natursköna läge och stora samlingar. Under ciceronskap av f. d. ordf. Broman och nuv. ordf. Lundkvist besågs alla byggnader med museiföremål och även det gamla pumpverket med det 15 m höga vattenhulet vid Kärrgruvan. Efter hembygdsgården, där det även dracks kaffe, äts middag på hotell Engelsekt, innan hemresan anträdde.

Den 8 aug. hade föreningen knytkalas med logdans i av Martin Andersson upplåten loge i Kättsta. Det blev mycket uppskattat och vi hoppas på att det kan bli tradition.

För att sprida kännedom om föreningen har under året gamla föremål utställt vissa tider under sommaren hos Upplandsbanken, Jordbrukskassan samt Biblioteket.

Harry Jansson
sekr.

Häverö-Edebo hembygdsförening

Häverö-Edebo hembygdssförening, som under 1972 upplever sitt 44:e verksamhetsår, meddelar följande.

Medlemsantalet är ca 180 st. spridda över stora delar av Roslagen. Hembygdssföreningen har som gåva av Häverö kommun fått mottaga en gammal brandstation i Skebo bruk från år 1885. Under sommaren 1970 renoverades huset in- och utvändigt med bibehållande av den gamla stilen.

Under 1971 har det sista påtagliga beviset från Skebos storhetstid som järnbruk (1622–1924) nedmonterats, en kupolugn, som användes i dåvarande järngjuteriet, daterad 1884. Den har nu uppsatts i brandstationen, som är ämnad att vara ett speciellt Skebo-museum. Intresset för detta tycks vara enormt bland ättlingar till de gamla Skebo-smederna. Vi har redan fått en del gamla saker, till största delen tillverkade på Skebo bruk. En mycket god hjälp har vi av Holmens bruk; vi får därifrån gamla Skebo-föremål som finns i deras centralarkiv i Åby utanför Norrköping.

En företagsam person i Skebo inspelade på band år 1935 ett 25-tal personer. Detta band har föreningen fått låna för kopiering. Det innehåller många intressanta uppgifter från den tiden då bruket var i full drift samt från tiden efter 1924 då bruket drabbades av arbetslöshet och nödhjälpsarbeten.

Hembygdsgården i Häverödalen har nu äntligen återfått sin öppna veranda med ljugarbänkar. Verandan har funnits på huset från omkring 1880–85, men vid flyttningen till Häverödalen 1930 hade föreningen dålig ekonomi, varför verandabygget fick anstå tillsvidare. Riksantikvarierna har godkänt arbetet.

En linbastu kommer även att uppföras under 1971, som ersättning för en bastu som brann ned genom barns lek med elden. Samlingen av gamla föremål ökar. Vi har nu ca 1 000 st. Hembygdsgården besöktes av omkring 7–800 personer föregående år.

Hembygdsfesten på midsommarafton besöktes av 4–500 personer.

Herbert Jansson
ordf.

Knivsta hembygdsgille

Under året har gillet tillförts ett 100-tal museiföremål, de flesta som gåvor. Museet, f. d. sockenmagasinet vid Knivsta kyrka, har hållits öppet alla söndagar 13–16 under juli-sept.

Gillet utger för femte året sin årsbok »Magazin» med innehåll från forntid till nutid. Årgångarna är efterfrågade. Alla medarbetare har bidragit utan ersättning med artiklar, bilder, teckningar m. m.

Under 1970 företogs två utflykter, varav den ena till fornborgen Broborg,

Husby Långhundra kyrka, Rönnängens gravfält samt ruinerna efter Ledinge bränneri och tegelbruk och den andra till Nyköpingshus, Gripsholms slott, Stallarholmen, Strängnäs och klosterruinen i Enköping.

Den 10 januari 1971 anordnades hembygdsafton med docent Jan-Öjvind Swahn som talade om uppländskt skrock samt musik och sång av HD-kören med rektor Håkansson som ledare.

J. V. Gustafsson
ordf.

Lovö hembygdshögtid

När kyrkoherde Nils Bergström i Ekerö på hösten 1968 hade lämnat orten, upphörde serien »Fyra Mälarssocknar» att komma ut. För de sju årgångarna upprättade Bergström ett utmärkt register, som utkom i november 1969. Hela verket hopfogades i två gedigna band — det utgör ju en helhet bl. a. vad det gäller kyrkoinventariernas historia. Samtidigt utkom Gunnar Hallström, »Mäläröarnas historia», där också fornfynd och runstenar på Lovön skymta. 1970 utkom John Nihlén, »Slottet och ön». Det är en trevlig, lättläst hembygdsbok om Lovö socken, tyvärr dock med ett tjugotal årtalsfel o. d., så att forskare måste varnas för att använda den som källa. På professor Nihléns anmodan skrev B. Wallenberg för årsboken Bygd och natur en historik över Lovö hembygdshögtid och andra liknande högtider i Färentuna härad, kallad »Hembygdsarbetet på Drottningholm genom åren». Den har dock ännu inte blivit tryckt. I serien Upplands kyrkor kommer rätt snart ett häfte om Lovö kyrka av B. Wallenberg. Det rika vetenskapliga materialet från professor Greta Arwidssons nioåriga utgrävningar på Vikens gravfält på Lovön har hittills endast publicerats i flera stencilerade rapporter av hennes elever. Rent naturvetenskapliga metoder har kommit till användning så att man får ut det mesta möjliga av hela fyndmaterialet. 1971 har G. Arwidsson undersökt delar av ett Vendeltidsgravfält väster om Berga, på Lunda marker, där mycket rika fynd gjorts.

Vid nyåret 1971 förenades Mäläröarnas åtta socknar till en enda kommun med namnet Ekerö, varvid Färingsö kommun försvann. Ekerö pastorat — med fyra socknar — fick 1962 församlingsdelegerade, som tyvärr bestämmer över Lovö prästgård. Den siste kyrkoherden i Lovö slutade 1 okt. 1971, då psalmförfattaren Anders Frostensson gick i pension. Kyrkoherdar har vi haft i nio och ett halvt sekel, och de har bott på samma ställe.

På hösten 1970 flyttades Brostugan på Kärsön ett stycke mot söder. Den timrade delen lyftes av, men källarvåningen med sina tjocka murar kunde inte flyttas utan försvinner i schaktmassorna då den nya Nockebybron föres i land där. De många vackra ekarna höggs ned och Svärdet, monumentet över Gustaf III:s statsvälkning 1772, bröts bort, men skall återuppstå i någon form. Hembygdsföreningens kamp för vägens breddning på nordsidan hade varit förgäves — detta emedan Drottningholmsbron måste parera Hertigarnas stall, byggt 1782 av Adelcrantz, och vinkeln blev för skarp.

Valborgsmässoafton firades traditionsenligt både 1970 och 1971 med eld vid Götiska tornet och samkväm i China slottskök.

Midsommarafton har inte firats i Drottningholmsparken de sista åren utan enbart vid Kärsögården.

Den 30 aug. 1970 gjorde hembygdsföreningen en utfärd till Helgö, där de senaste utgrävningsresultaten studerades under ledning av Lovö hembygds-museums intendent Jutta Waller, som själv deltagit i utgrävningarna.

Årsmötet den 26 maj 1970 hölls i Hogsta magasin, varefter hembygdsföreningen gjorde en utfärd till Vattenverket vid Strömdal. Årsmötet den 25 maj 1971 hölls hos fru Greta Strandberg på Hogsta i den från Canton flyttade gulmålade byggningen som varit Lovisa Ulrikas sidenbandsfabrik. Vädret var för kallt för Hogsta magasin. Lovös fina spelmän med Gerhard Landberg i täten spelade folkmusik kvällen lång på nyckelharpa och fioler, en utsökt musikalisk njutning vid kaffeborden med de många levande ljusen. B. Wallenberg lämnade efter 20 år styrelsen och blev hedersledamot. Hon lämnade därmed också sysslan som Lovörepresentant i styrelsen för Stockholmstraktens Hembygds-krets. Åren 1951–1957 var Ernst Killander ordförande, 1958–1965 B. Wallenberg och 1966–1971 Einar Förberg. Denne avgick nu och blev skattmästare i stället. Ny ordförande blev slottsfogden på Drottningholms slott, hovjägmästare Stig Hegardt.

Under åren 1970 och 1971 hade hembygdsföreningens styrelse åtskilliga sammanträden med Domänstyrelsen angående Rörby gård. Den siste jordbruksarrendatorn där, agronom Jan Gauffin, flyttade 1970. Hembygdsföreningen hade 1967 fått Domänstyrelsens löfte att få arrendera Rörby magasin, men nu ville Domänstyrelsen riva det och draga en ny väg rakt igenom gården i stället för norr därom. Det ståtliga magasinet från 1720-talet utgör den centrala blickpunkten och måste bevaras för framtiden liksom dess båda långa flyglar från samma tid och den samtidigt byggda Rörby nedergård, som sluter gårdsfyrkanten. Dessa fyra hus har uppförts av Ulrika Eleonora d. y. och tillhörde Drottningholms kungsgård. Intill dem ligger sedan dess också den från vägens nordsida flyttade logen, som har en 1400-talsdel och en 1500-talsdel. Den stormhärjades mycket svårt 1969, men skall resas upp. Hembygdsföreningens styrelse ansåg sig ej gå iland med dessa byggnader. Tre ledamöter bildade då Stiftelsen Lovö naturvård, som efter hård kamp med Domänstyrelsen m. fl. myndigheter, nyligen fått arrendekontrakt med mycket hårda villkor. Rivningsklausulen har nu borttagits från bostadshuset, men ingen får bo där — det kunde bli en idealisk bostad! I stället ordnar Stiftelsen nu västuga och keramikverkstad där — pastor Karin Bergqvists från Lovö gamla prästkök — samt barnverksamhet. Hennes åsna med vagn och sex får har kommit dit. Fåren håller markerna snygga. Ordförande är tandläkare Göran Linge, som drar det tyngsta lasset jämte ingenjör Björn Berg. Domänstyrelsen borde själv ha underhållit dessa byggnader.

Berit Wallenberg

Rasbokils hembygds- och fornminnesförening

Trevliga samkväm och Gammalgårdens i Kölinge komplettering och vård har under år 1970 präglat föreningens verksamhet. Samlingarna har fått nytillskott, och vissa föremål har varit utlånade till en vandringsutställning.

Välbesökta fester har traditionellt genomförts vid midsommaren och vid höstens hembygdsdag. Under den senare gavs musik av bygdespelmän från nordöstra Uppland under ledning av kantor Per Erik Ilar. Arkivarien Wolter Ehn, Uppsala, berättade om Rasbokils kyrkas sociala funktion i äldre tid med anknytning till folk- och gårdstraditioner i bygden. — Gammalgårdens vattenförsörjning ur egen brunn har under året lyckligt lösts. För att hålla svag elvärme i rum med känsliga samlingar och möbler har från Olands kommun tacksamt mottagits stödanslag med 800 kronor. Övriga utgifter har klarats med egna medel, insamlade delvis genom mycket goda gåvoauktioner. Byggnader, inventarier och museala samlingar skyddas av betryggande försäkringar.

Fornby, Rasbokil den 9 september 1971

Stig Björklund

ordf.

Roslagens sjöfartsminnesförening

År 1968 förvärvades genom förmedling av civilingenjör Torsten Jansson en ångmaskin med tillhörande ångpanna från en skrotfirma i Sundbyberg. Priset var omkring 3 000 kr. Detta förvärv har aktualiserat en tillbyggnad av museet, som på grund av ekonomiska skäl måst dröja till sommaren 1971. Tack vare ett bidrag av 2 000 kr från Väddö kommun, innan den upphörde vid det senaste årsskiftet, kunde utbyggnaden igångsättas. Härtill har nyligen även kommit 3 000 kr från den nybildade Norrtälje kommun.

Bygget har utförts i förlängning med modellsalen och i samma bredd, nämligen 5,25 m. Längden är 9,40 m. Den nya lokalen är avsedd att inrymma de nämnda föremålen. Dessutom skall plats beredas för en ortalamotor, en gåva av hemmansägaren Bernhard Lindqvist, Norrfjäll, Väddö. Det torde vara den sista bevarade motorn av detta märke, ty det var länge sedan en sådan sjömotor var i bruk. Dess konstruktör var mekanikern Johan Erik Eriksson från Väddö. Namnet på motorn härrör från verkstadsplatsen. Den återställdes av bilmekanikern Josef Johansson. (Omskrivet i Rospiggen 1971.)

Ångmaskinen är på 50 hästkrafter med två cylindrar och är märkt Bergsund 1903. Oljereglaget har en namnplåt med texten Lauritz Andersen & Co Copenhagen. Den har drivit en djurgårdsfärja, tillhörig Ångslupsaktiebolaget i Stockholm. Pannan har på eldluckan även åretal 1903 och på fabriksplåten texten Bergsunds mekaniska verkstads AB, Stockholm 20.7.1908. Sistnämnda datum avser tiden för besiktningen. Vattentrycket anges till högst 14 kg/cm² och ångtrycket högst 9 kg/cm². Nästa besiktningssplåt är daterad 26.5.1913. Vattenprov 13,5 kg, ångtrycket oförändrat. Ekensbergs varf, Stockholm. Ångpannans nummer 155. Den yngsta besiktningssplåten är märkt 7.9.1922 vid Stockholms ångslupsaktiebolags varv. Föreningen äger ytterligare en liten ångmaskin, en gåva av ovannämnde Josef Johansson.

Nybygget har hittills dragit en kostnad av i det närmaste 8 000 kr. Därav virke och annat byggnadsmaterial 3 500 kr, snickerier 1 200 kr och leverans från Finsta cementgjuteri 700 kr, arbetskostnad 1 700 kr. Nils Nilsson, Söderfjäll har varit entreprenör, Carl-Christer Torstensson har bidragit med arbete

och körning med traktor utan ersättning. När tillbyggnaden är färdigställd kommer kostnaderna att belöpa sig till omkring 15 000 kr, vilket är den summa som svarar mot det nu åsatta brandförsäkringsvärdet.

Taket är täckt med tegel, maskinerna är sålunda väl skyddade, tills föreningens ekonomi möjliggör arbetenas färdigställande. Tidigare har museibyggnaderna reparerats och panelats till avsevärda kostnader.

Antalet medlemmar är omkring 600. Lika många besök har noterats under den gångna sommaren. Rune Wiklund har med framgång fungerat som guide.

Manfred Ohlson

S:t Eriks gille i Roslags-Bro

S:t Eriks gille bildades den 18 maj 1960. Dess huvudsakliga uppgift under de gångna åren har varit att samla gamla handlingar, bykartor, foton o. dyl. från Roslags-Bro socken. Det insamlade materialet förvaras i prästgårdens rymliga arkiv. Hembygdsgård saknas, men medlemmarna i gillet samlas under vinterhalvåret till »samtalsaftnar» i sockenstugan. Som exempel på samtalsämnen kan nämnas: Skogsbruk förr och nu, Gamla ord och uttryck, Huskurer och botemedel, Från slaga till skördetröska, Jakt och fiske.

I regel har dessutom varje vår och höst företagits exkursioner till botaniskt intressanta platser, till fågelsjöar och till fornminnesområden. Som sig bör hålles årsmöte Erik-dagen den 18 maj. Årsmötet avslutas i Roslags-Bro kyrka, som har landets kanske förnämligaste S:t Eriks-bild.

K. A. Grandin

Samfundet Djursholms forntid och framtid

Samfundet höll enligt dess numera ändrade stadgar ett allmänt sammanträde under år 1970, nämligen sitt årsmöte. Det ägde rum i sessionssalen på Djursholms slott den 19 mars. Överstelöjtnant Bror Fokker höll ett av de mycket talrika åhörarna uppskattat, av ljusbilder åtföljt, kåseri över ämnet »Kring Värtans stränder». Talaren förde, för att citera tidningen Norrort, åhörarna »rakt in i en historisk och märklig kulturutveckling både på det mänskliga och byggnadstekniska planet».

Den 7 juni 1970 höll samfundet sin sedvanliga vårutflykt, denna gång till Södertörn. Därvid besöktes bl. a. Sveriges minsta träslott, nämligen Sandemars slott i karolinsk stil. Sandemar, som är fideikommiss inom släkten Braunerhielm, demonstrerades av herr Carl Braunerhielm, vars kunniga och därtill spirituella visning bidrog till att göra besöket till »pricken över i» på utfärden.

Under året har samfundet inköpt två böcker, som tidigare tillhört det forna Banér-biblioteket på Djursholms slott. Därjämte har samfundet på bokauktion inköpt en handling, försedd med Jan Banérs namnteckning. — Samfundet har under år 1970 erhållit ett anslag av Djursholms stad på 15 000 kr som bidrag för utgivande av en ny årsskrift.

Daniel Heilborn

Sigtuna hembygdsförening

Föreningen har under det gångna året bedrivit en synnerligen livlig verksamhet. Utöver de traditionella aktiviteterna (brasaftnar, utflykter, midsommarfirande, deltagande i julmarknad m. m.) har föreningen givit sig i kast med en synnerligen stor uppgift.

Som framgått av artiklar i dagspressen har föreningen åtagit sig att restaurera den gamla sockenstugan, Olovsgatan 19 (vid S:t Olovs kyrkoruin). Fastigheten ägs av Sigtuna kommun och arrenderas på 50 år av hembygdsföreningen. Den låga, långsträckt, röda timmerbyggnaden var starkt förfallen när föreningen började sitt arbete hösten 1970. Ett år senare har de grundläggande arbetena slutförts, men nu återstår det omfattande inredningsarbetet. Föreningen hoppas få ett väsentligt stöd från alla Sigtunas vänner i form av gåvor eller arbetsinsatser. Riksantikvarieämbetet har redan lämnat storartade bidrag liksom en mängd privatpersoner, föreningar och banker, men vi behöver ytterligare medel.

Som ett kuriosum kan det till sist nämnas att en av föreningens medlemmar funnit en tidigare ej registrerad runsten belägen på höjdpaltån mitt emot Signhildsberg. Runstenen, som är ett i terrängen markant framträdande flyttblock, undersöks f. n. av riksantikvarieämbetets runavdelning.

Finn Hultgren

Singö hembygdsförening

Den 8 april 1960 gjorde landsantikvarien i Uppsala Nils Sundquist och antikvarie Anna-Märta Berg ett besök på Singö eftersom föreningen bett om ett sakkunnigutlåtande beträffande en av Singö-bygdens äldsta gårdar, Backby 2: 23, vilken snart skulle komma att försäljas.

Efter besiktning gavs beskedet, att »gården torde utgöra en av de bäst bevarade gårdsanläggningarna från gammal tid på Singö. Både husens gruppering och deras individuella form erbjuder både etnologiskt och kulturhistoriskt intresse. På sådant sätt som varit vanligt inom den centralsvenska bondgården grupperar sig husen i fyrkant med boningshuset vid ena sidan. Huvudbyggnaden utgöres av en s. k. parstuga, den vanligaste planen för det centralsvenska bondebostadshuset. Gården lämpar sig synnerligen väl som hembygdsgård, där hembygdsföreningen på ett gott sätt kan visa äldre tiders byggnadsförhållanden på en bondgård».

Efter detta positiva besked vidtog en lång skriftväxling med olika myndigheter, alldenstund gården tillfallit Allmänna arvsfonden. Resultatet blev att Kungl. Maj:t den 24 aug. 1961 gav sitt medgivande till försäljningen.

Så följde den långa perioden av restaurerande och renoverande åtgärder. Av arkitekt Hans Westman, Lund, uppgjordes en plan för restaureringsarbetet, vilken godkändes av riksantikvarieämbetet i befintligt skick. Såväl mangårdsbyggnaden som de sex ekonomibyggnaderna befann sig vid övertagandet i ett relativt dåligt skick. Alla tak måste omläggas, mangårdsbyggnaden värmeisolerats och brädfodras samt el-värme installeras, vilket nu ger möjlig-

het att året runt använda denna gård, något som väl överensstämmer med föreningens önskemål att inte överbetona gårdens museala karaktär utan söka åstadkomma en »levande» hembygdsgård, användbar och trivsam att samlas i. Enligt erfarenheterna hittills tycks föreningen vara på väg att nå detta mål. Gården med samtliga byggnader på sin från början givna plats och dess många delvis unika inventarier med anknytning till fiske och skärgård har givit anledning till många besök, och intresset är stort, inte endast från ortsbefolkningens sida utan även från de många på platsen fritidsboende.

Givetvis har förvärvet och restaureringen varit förenade med stora ekonomiska utlägg. Ett gott stöd har föreningen härvid haft av sin syförening, som vid sina årligen återkommande försäljningar åstadkommit aktningvärda belopp. Bortsett från ett generöst anslag från Häverö kommun och ett anslag från Konung Gustaf VI Adolfs fond för svensk kultur har syföreningen anskaffat resterande medel till gårdens omkostnader, som hittills uppgår till kr 47 500.

Under restaureringsarbetet påträffades en vacker stänktapet med målningar av en Leksandsmålare från år 1817. Tapeten är upptill avslutad med en blomsterslinga samt textade psalmcitat. Vid besiktning av gården 1970 ansåg landsantikvariern i Stockholms län Alf Nordström att den var »väl rustad att tjäna som en värdig samlingspunkt för föreningens verksamhet» och lyckönskade till »det utomordentliga resultat som nåtts i andertugan med dess förträffligt restaurerade väggdekor och inskriptioner.»

Föreningens medlemmar känner glädje och tacksamhet över att Singö-bygden genom denna gård fått ett minnesmärke, som kan ge en rätt god bild av hur ett småbrukare- och fiskarehem i denna del av skärgården tedde sig för ca 150–200 år sedan.

Lars Th. Sundin
ordf.

Skogs-Tibble fornminnes- och hembygdsförening

Söndagen den 8 augusti 1971 höll föreningen sitt årsmöte, varvid styrelsen i sin helhet omvaldes. Styrelsen består av ordförande Gösta Ekmyr, vice ordförande Per-Gunnar Nylund, kassör Birger Andersson, sekreterare Valborg Pettersson. Övriga ledamöter är Oscar Kjellin och Erik Pettersson samt styrelsesuppleanten Martin Sundquist. Arbetsutskottet omvaldes likaså och består av Albert Almkvist, Meinard Jansson, Gösta Ekmyr, Erik Pettersson, Britta Ekmyr, Karin Sundquist och Valborg Pettersson. Efter årsmötesförhandlingarna hade en utflykt till en närbelägen fornborg planerats, men på grund av dåligt väder fick mötesdeltagarna istället lyssna till ett improviserat föredrag av Kerstin Nylund.

Samlingarna har under året utökats med en skolkista, innehållande skolmaterial. Den har fungerat som någon sorts ambulerande skola för Ribbingebäck. Från pastoratet har erhållits en tiondebod.

Diverse utvärdiga reparationer av småskolan och tiondeboden har utförts. Katalogisering och märkning försätter. Vidare må nämnas att besöksfrekvensen i museet fortfarande är god.

Den 29 augusti besöktes Veckholms kyrka och hembygdsgård under sakkunnig ledning av kyrkvärden Herbert Lennartsson.

Valborg Pettersson

Stockholms-Näs hembygdsförening

Föreningen har under året fortsatt med den upprustning av hembygdsgården som påbörjades 1970. Således har bl. a. både huvudbyggnaden och vaktmästarbostaden erhållit vattentoaletter, vilket styrelsen ansett nödvändigt om hembygdsgården skall kunna fungera väl. För dessa kostnadskrävande åtgärder har speciellt kommunalt anslag utgått.

Samarbetet mellan kommunens kulturnämnd och hembygdsföreningen har under året utökats. Ett särskilt anslag för kulturminnesvårdande ärenden har upprättats, vilket ger bl. a. hembygdsföreningen möjligheter att kunna finansiera en del mindre projekt. Vidare har samarbetet resulterat i att en inventering rörande kommunens hela byggnadsbestånd har kunnat igångsättas. Den första etappen som genomförts under sommaren har berört Kungsängen och Bro. För inventeringen har landsantikvarien i Stockholms län svarat. Avsikten är att en total utvärdering av såväl byggnads- som fornminnesbeståndet skall kunna göras. Denna utvärdering skall sedermera ligga till grund för all vidare planering inom kommunen.

Programverksamheten har fortsatt, fast i mindre omfattning på grund av reparationer. Miljövårds- och planeringsproblem har stått i blickpunkten, då de är brännande i en expansiv bygd.

Vårutflykten ägnades åt hållristningarna kring Enköping. Under sakkunnig ledning av Einar Kjellén besågs de fascinerande ristningarna i bl. a. Rickeby och Hemsta. På den senare platsen kunde vi också glädja oss åt att det vackra och väl hävdade kulturlandskapet inköpts av Sydvästra Upplands Naturvårdsförening och därmed garanterats fortsatt vård.

Den sista söndagen i augusti hölls den numera traditionella spelmansstämman »Ungdom och folkmusik» på hembygdsgården. Närmare 2 000 besökare gjorde att stämman blev en riktig folkfest, där folkmusik från olika länder blandades med varm korv, läsk och spontan dans.

Styrelsen har under året 1971 haft följande sammansättning: Ordf. Sören Hallgren, v. ordf. Gunnar Sjöstrand, sekr. Gustav Axelsson, kassör Marianne Sporre samt Anders Boqvist, Lars Borin, Ruben Lindberg, Helge Norberg och Jan Sandberg.

Sören Hallgren

Sydvästra Upplands kulturhistoriska förening

Sydvästra Upplands kulturhistoriska förening har under 1970 fortsatt sin verksamhet under hävdvunna former i syfte att tillvarata och vårda de kulturhistoriska värdena i staden och den omgivande landsbygden. Museet har varit öppet under sommarmånaderna samt eljest i sedvanlig utsträckning med möjlighet för intresserade att besöka museet på icke ordinarie tid. Antalet musei-

besökare har under året varit 842, vilket innebär en ökning från året före med 92. Antalet skolklasser har varit 15, (föreg. år 8). Besöksantalet har förmodligen varit något större, eftersom en del personer glömmat att anteckna sina namn i besöksboken.

Under året har förvärvat eller till museet överlämnats 43 föremål. Tackkort har avsänts till givarna. Accessionskatalogen upptog vid årets slut 4 547 nr. Museivårdare har som hittills varit fru Ingeborg Wallén och styrelsen har i stort sett varit densamma som året före.

Antikkurserna under ledning av konstnären Thorild Eklund, G:a Uppsala, har som vanligt rönt stort intresse och varit välbesökta.

Vid årsmötet i maj beslöts att i skrivelse till sammanläggningsdelegerade anhålla om att den blivande Enköpings kommun (Enköpingsblocket) i samband med sammanläggningens genomförande 1 jan. 1971 skulle överta huvudmannskapet för museet. Föreningen som sådan skall dock fortsätta och fungera som stödjande och förslagsställande institution. I skrivelse från sammanläggningsdelegerade meddelades, att beslut om övertagande av huvudmannskapet för museet tillsvidare borde anstå.

Renovering och konservering av vissa textilier och kyrkoföremål har verkställts — dessa åtgärder kommer att fortsätta så länge medel härför finns och föremålen är i behov härav. En plan för detta arbete är under uppgörande — liksom för finansieringen.

Vid årsmötet höll konstnären Thorild Eklund ett med ljusbilder illustrerat föredrag, i vilket han närmare behandlade en rad förnämliga föremål i museets samlingar. Föredraget blev också en populärlektion om olika stilarter bland såväl högrestånds- som allmogeföremål av både nytto- och prydnadskaraktär.

Enköping den 11 maj 1971

Thore Floderus
ordf.

Harry Norrgården
sekr.

Tegelsmora hembygdsförening

Årsmötet ägde rum den 28 maj 1971 i hembygdsgården (gamla klockargården), som föreningen disponerat sedan 1952 och som Vendels kommun nu beslutat överlämna till föreningen. Utom sedvanliga stadgeenliga ärenden beslöt föreningen göra en framställning till Vägförvaltningen att vid omläggning av vägen mellan Granelund och Broddbby, med ny bro över Tegelsmoraån, den gamla stenbron måtte få kvarstå såsom byggnadsminnesmärke. Därjämte beslöts att undersöka möjligheterna för en sanering av kyrksjön. För att få en bättre kontakt med skolungdomen beslöts att samråd skulle ske med vederbörande lärare för ett bättre nyttjande av föreningens samlingar i skolundervisningen. En redogörelse lämnades för den pågående restaureringen av soldatstugan, varefter Evald Elmersjö spelade upp en intervju som han tillsammans med studierektor Thure Tannerhagen tagit upp på band. Den intervjuade var fru Emmy Nonnen (74), dotter till den siste indelte soldaten

i socknen med soldatnamnet Palm, och som var född och uppväxt i denna stuga.

Den 18 juni besökte ett 40-tal av föreningens medlemmar Koversta Gammelby som förevisades av Österfärnebo hembygdsförenings ordförande, Karl Ferngren. Den 14 augusti gästades Tegelsmora hembygdsgård av Dannemora hembygdsförening som efter att ha besett kyrkan och hembygdsmuseet, samlades till kaffesamkväm där riksspelman Erik Sahlström spelade och kommenterade egna låtar.

Vid de besök som föreningen gör hos andra hembygdsföreningar, inom och utanför landskapets gränser och vid de tillfällen föreningen gästas av andra hembygdsföreningar, sker ett värdefullt utbyte av erfarenheter och uppslag som verkar stimulerande på verksamheten.

Tegelsmora i september 1971

S. A. H. Adling
ordf.

Östervåla hembygdsförening

Verksamheten inom föreningen har bedrivits enligt hävdvunna former. Årsmötet hölls i samband med ersmässfirandet den 18 maj. Årsmötesförhandlingarna leddes av vice ordf. Sven Pettersson. Ordförande Paul Olsson undanbad sig av åldersskäl återval och till ny ordförande valdes kyrkoherde Henry Boman. Paul Olsson utsågs till föreningens hedersordförande.

Den forna manliga sockendräkten har genom Caj Söderberg forskats fram dels genom dräktdelar ur gamla gömmor, dels genom studier av bouppteckningar i Landsarkivet i Uppsala.

Den nya accessionskatalogen har år 1971 utkommit från trycket och innehåller beskrivning och bilder av byggnader och föremål. Gården och samlingarna har under sommaren visats för två andra hembygdsföreningar i Uppland.

Sommarfesten som hölls den 28 juni inleddes med ekumenisk gudstjänst. Sedan tog festligheterna vid kl. 13. Huvudtalare var fru Astrid Gilmark, Uppsala. Nettobehållningen blev mycket god.

Erik Olsson